

Бранко М. ВРАНЕШ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 26. 2. 2025.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

РАНЕ ПРИЧЕ ГОРАНА ПЕТРОВИЋА У КРАЉЕВАЧКОЈ ПЕРИОДИЦИ

Краљевачка периодика заузима важно место у стваралачком сазревању Горана Петровића. У краљевачким часописима *Октобар*, *Слово*, *Повеља* и листу *Ибарске новости* Петровић је осамдесетих и почетком деведесетих година објавио више прича и кратких проза. Аутор се на ове и друге „ране радове” позвао у причи „Пронађи и заокружи”, која отвара збирку приповедака *Разлике* из 2006. године. Ране приче Горана Петровића отуда имају двострук, генетички и поетички значај, који дугују свом положају у пишемом књижевном развоју и наративу.

Кључне речи: Горан Петровић (1961–2024), *Разлике* (2006), *Октобар*, *Слово*, *Повеља*, *Ибарске новости*, кратка прича, периодика, Краљево.

Горан Петровић је у краљевачким књижевним часописима *Октобар*, *Слово* и *Повеља*, као и у књижевној рубрици листа *Ибарске новости*, осамдесетих и почетком деведесетих година објавио више раних прича, које нису ушле у састав његових збирки приповедака и романа.¹ У питању су кратке прозе „Мало соли” (1983), „Возни ред” (1983), „Листови Данила Кастратовића” (1984), „Прилог историји вештина” (1988), „Седам дана у животу писца” (1989), „Недовршена прича за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком” (1989), „Извештаји о слабој постојаности границе између сна и јаве (I)” (1990), „Човек није птица” (1990), „Извештаји (II) о јануару 1991.” (1991).² Приче „Шест листова смиља” из 1992. године (Петровић 1992) и

* brankovranes@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0834-7140>

¹ Овом приликом нећемо разматрати ране приче Горана Петровића које су објављене у часописима и листовима изван Краљева, као ни прилоге у антологијама и зборницима прича. Упоредити „Селективну библиографију Горана Петровића” (Вукотић 2005: 44–48). Од посебне користи за ово истраживање биле су две књиге *Библиографије прилога у краљевачкој књижевној периодичи* Дејана Вукићевића (Вукићевић 2000; Вукићевић 2001).

² Неопходно је на овом месту дати нешто детаљније податке о хронологији објављивања појединих раних прича Горана Петровића. Прича „Мало соли” објављена је у часопису *Ок-*

„Расправа са Фернандом Магеланом или аутопоетика у облику дијалога” из 1994. године (Петровић 1994) укључене су, делимично или у целости, у збирку *Острво и околне приче* (1996).³ Одломак из романа *Опсада цркве Светог Спаса* (1997) под насловом „Трећи дан” штампан је у *Повељи* 1995. године (Петровић 1995), а пишчева жанровски хибридна „Епистола” објављена је у истом часопису 1996. године (Петровић 1996б).⁴ Петровић се на своје „ране радове”, са извесном иронијом, осврнуо у пролошкој причи „Пронађи и заокружи” из награђене збирке приповедака *Разлике* (2006):

Тек онако сам саставио једну причу. Наслов је гласио: „Со”. На моје изненађење, прихватили су је у краљевачком часопису „Октобар”. Прича је била, благо речено, невешта, као и наредних десетак које сам потом, а највише две или три годишње, написао. Не поносим се тим „раним радовима”. Ипак, то је био некакав почетак. Званичан почетак. Нисам желео да га се одрекнем. Тек шест година касније помислио сам да бих могао да напишем књигу (Петровић 2006: 27).

Поменуите приче и кратке прозе истовремено омогућавају разумевање поетичке еволуције Горана Петровића и откривају значај краљевачке перидике за пишчево сазревање. Овом приликом фокусираћемо се на прозне

тобар октобра 1983. године (Петровић 1983а), а прича „Возни ред” у броју 45/4 часописа *Повеља* исте године. Поменути број *Повеље* садржи „Хронику културних акција у Краљеву”, која обухвата преглед догађаја од јула 1983. до јануара 1984. године (Хроника културних акција у Краљеву 1983: 160), што значи да је морао изаћи почетком 1984.

Прича „Седам дана у животу писца” (Петровић 1989б) објављена је у броју 1–2 часописа *Повеља* из 1989. године, а „Недовршена прича за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком” (Петровић 1989в) у октобарском броју часописа *Октобар* 1989. године. У броју 3–4 часописа *Повеља* за 1989. годину налази се приказ септембарског броја зборника *Наша прошлост* (Вучковић 1989: 104). Можемо претпоставити да су прва два броја часописа *Повеља*, у овом случају, обухватала прилоге до септембра 1989. године, а вероватно и раније. Из тог разлога смо причи „Седам дана у животу писца” дали хронолошко првенство у односу на „Недовршену причу за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком”. Знатно је теже поуздано установити да ли је прича „Седам дана у животу писца” објављена пре књиге *Савети за лакши живот: роман уз кафу*. Прва књига Горана Петровића изашла је из штампе јула 1989. године, ако је веровати податку са прелиминарне стране (Петровић 1989а).

Прича „Извештаји о слабој постојаности границе између сна и јаве (I)” (Петровић 1990а) објављена је у децембарском броју *Слова*, а прича „Човек није птица” (Петровић 1990б) у броју 1–2 часописа *Повеља* за 1990. годину. Причу „Човек није птица” навели смо другу по реду из следећих разлога. Године 1990. нису објављени трећи и четврти број часописа *Повеља* (Вукићевић 2001: 5). Иста ситуација поновила се наредне године, с тим што тадашњи двоброј 1–2 садржи прилог о сликарској изложби која се завршила 8. децембра 1991. године (Симовић 1991: 106). Очито су прва два броја *Повеље*, у недостатку трећег и четвртог, обухватала прилоге за целу 1990, тј. 1991. годину. Хронологија излагања завршног двоброја *Повеље* за 1989. и 1992. годину, имајући у виду да оба садрже прилоге из јануара наредне године (Ракитић 1989: 29; Симовић 1992: 109), сугерише да је иста логика важила и за 1990. годину.

³ „Расправа са Фернандом Магеланом или аутопоетика у облику дијалога” (1994) представља неку врсту предлошка или пра-варијанте приче „Острво” (Петровић 1996а: 85–101). У питању је драмски дијалог између Магелана и самог писца, који почиње речима: „Ф. М.: Ја, Фернандо Магелан, португалски истраживач, лични морепловац Његовог Височанства Карла V. Велики адмирал краљевине Шпаније, оптужујем тебе Горане Петровићу, назовикњижевниче, приповедачу малих прича и ствараоцу измишљотина, да данас преко 400 лета пошто је моја лађа 'Викторија' опловила свет, да данас када је непобитно доказано да је земља лопта, ти јеретички дрско тврдиш да је земља плоча!” (Петровић 1994: 32) Упоредити: Петровић 1996а: 90.

⁴ „Епистола” је објављена у броју 2–3 часописа *Повеља*, који садржи приказ збирке *Острво и околне приче* (Ковачевић 1996). Будући да је очито објављена након Петровићеве збирке прича, не бисмо је, у строгом смислу речи, могли убројати у пишчеве ране радове.

радове са почетка Петровићеве књижевне каријере који су остали изван видокруга књижевне критике зато што нису накнадно прештамповани. Велики писци заслужују ту врсту филолошког труда око текстова који не морају увек бити врхунске вредности, али могу играти важну улогу у генези проблемских и поетичких тежишта једног опуса. Чак и када не доприносе очигледним циљевима, скрупулозност и акрибичност истраживања имају значаја саме по себи, ако ништа друго онда због љубави према знању, коју треба сачувати у срцу академске заједнице.

У случају прве приче Горана Петровића под називом „Мало соли”, која је објављена у краљевачком листу *Октобар* 1983. године, питање поетичке разлике између раних и зрелих пишчевих остварења поставља се на врло драматичан начин (уп. Вранеш 2024). Вероватно је из овог разлога аутопоетичка референца на причу „Мало соли” нашла своје место у збирци *Разлике* из 2006. године. Прича тематизује трагичан сукоб између чешког и српског војника на почетку Првог светског рата у маниру ратних приповедака Антонииа Исаковића, које карактерише поетски језик, субјективизација пејзажа, употреба сказа и доживљеног говора, динамична смена приповедних перспектива и шокантан обрт на крају наратива. Све су ове одлике присутне у првој причи Горана Петровића о судбини извесног Михајла Лутовца, који скончава преклан и посут сољу. Завршна слика је тим потреснија што је ову со, у мирнодопским околностима, српски војник могао делити са својим непријатељем:

Па ја теби као кажем:

„Хеј, јутро. Хеј, топла земља вечерња. Трешње и коњи.”

А ти мени:

„Мека ракија на моби. И свадбе зимске. И жена. Јабукe. Кожаре. Слатки сок од лубенице а смрча мирише.”

И онда ваљамо вруће кромпире по прстима. Ето ја имам и мало соли. Па се смејемо (Петровић 1983а: 4).

Колико би савремених читалаца у хипотетичком дијалогу између чешког дезертера и српског војника, који се надовезује на традицију српске реалистичке приповетке, могло препознати глас Горана Петровића? Па ипак, исте ове, 1983. године, у краљевачком часопису *Повеља* Горан Петровић објављује причу „Возни ред”, која говори о путовању главног јунака мистериозним брзим возом у сопствену смрт. Мото приче сачињава извод из „интервјуа са швајцарским психологом Елизабет Кублер-Рос, тренутно најистакнутијим светским стручњаком за питања смрти и умирања” (Петровић 1983б: 15). Елизабет Кублер-Рос у цитираном разговору из психоаналитичке перспективе тумачи сан пацијента о возу који срља у провалију. Горан Петровић преузима мотив из интервјуа у настојању да се поигра са границом између документарности и фикције. Оно што је за психолога пука симболика и производ имагинације, за писца је неумитност која чека сваког човека. Наизглед имагинарно и фантастично, путовање протагонисте Виктора Рашковића експресним возом из места Л. за Београд постаје стварније од сваке стварности зато што означава и предсказује ултимативну реалност смрти:

Воз је у станицу доспео нечувено тихо. Једноставно се глуво дахћући зауставио на помоћном перону.

Закорачивши у вагон помисли, како никад није чуо да овом релацијом саобраћа експресни воз. То је заиста било чудно, али сетивши се оног јутрошњег кокошињца од локалног воза, намах заборави на предходну помисао. Тек што је десном руком, на којој се пресијавао велики, златни прстен печатник, затворио вагонска врата, воз крену. Господин Виктор је испратио погледом станичну зграду и запрепашћено утврдио како је бетонска стаза, по којој се шеткао, потпуно бела! Нигде ни трага отисцима његових стопала (Петровић 1983б: 17).

Петровићева рана приповетка интересантна је по томе што у себи спаја онострано и свакодневно, па тако посленици смрти постају кондуктери, а шалтерска службеница која продаје карте за кобни воз њено оличење. Инверзија сна и јаве, имагинације и реалности, езотеричних представа и егзактних чињеница, заумног и научног, фиктивног и документарног, која се овом приликом врши, представљаће знак распознавања зрелих остварења Горана Петровића.⁵ Мотив фантастичног путовања возом, из Београда за Београд, са идентичним значењем одласка у смрт, штавише, затичемо у приповеци „Случај у Балканској улици” из збирке *Ближњи* (2002).

Метапоетичке ставове о књижевном стваралаштву Петровић је изнео у раној причи „Листови Данила Кастратовића”, која је објављена у часопису *Повеља* 1984. године. Петровићева брижљиво компонована приповетка почиње констатацијом приповедача да „слике обично гласно не говоре” (Петровић 1984: 19), која читаоца одмах уводи у свет на граници између сна и јаве. Главни јунак Данило Кастратовић опседнут је цвећарком Ружицом, којој у потаји пише читаве свежњеве сладуњавих љубавних писама. Несуђе ни аутор подједнако је оптерећен сопственом све ређом косом, толико да га злонамерни колега и књижевни такмац наслика „са једном, једином длаком за коју је била привезана дечија машиница” (Петровић 1984: 21). Петровићева хумористички интонирана прича о симболички „кастрираном” писцу завршава фантастичним приказом смрти Данила Кастратовића. Продаја писама мистериозном издавачу Милићу Милићу на крају приповетке несрећног чиновника кошта главе. Петровић истовремено скреће пажњу на ултимативну цену која се плаћа за „продају” сопственог стваралаштва и на смислотворну снагу књижевности, која човека лечи чак и када није високог квалитета. Можда и сувише обични посленик смрти са комичним именом, попут кондуктера из приче „Возни ред”, назначава прелазак Петровићевог приповедача из стварности у фантастику, који се пажљиво припрема током читаве нарације. Прелаз из света живих у свет мртвих дочарава судбина главног јунака, који дословно постаје невидљив:

Добрих десет метара је Данило Кастратовић ишао натрашке испред Војина Тадића све док није дошао до радње „Удруженог занатског предузећа за стаклорезачке послове”. Тамо је у рекламном огледалу спазио, прво крајичком ока, а онда и пуним погледом, да га нема. Једноставно се није видео. Људи, аутомобили, зграде, лишће; све се то видело у огледалу. Видео се чак и ветар. Али њега ту није било. Нестао је (Петровић 1984: 24).

⁵ Жељка Пржуљ препознаје поменуте одлике Петровићеве зреле прозе у раној књизи *Савети за лакиши живот: роман уз кафу* из 1989. године (Пржуљ 2020: 89).

Ако лиске на почетку Петровићеве ране приче „никако нису падале” (Петровић 1984: 19), на крају приче „лишће је падало на плочник” (Петровић 1984: 24). Прстенаста композиција приче указује на пишчево владање приповедном техником и зналачку употребу симболичких детаља. Није случајно што мотиви лиски, лишћа и листова заузимају тако важно место у тексту и паратексту Петровићеве приче, која приказује успон и пад књижевног живота Данила Кастратовића. Синтеза сатире и метапоетике, која је наговештена у раној причи „Листови Данила Кастратовића”, даће врхунске књижевне резултате у збирци приповедака *Разлике* (2006).

Кратка прича „Седам дана у животу писца” из 1989. године експлицитно је посвећена процесу настанка прозног текста, а имплицитно се бави смислом књижевне имагинације. У сегментима са поднасловима, који ће касније постати један од кључних елемената компоновања Петровићеве прозе (уп. Алексић 2013: 165–177), највећим делом се хумористички приповеда о свакодневици писца:

петак

Писца је пробудио телефон. Звала је његова бивша жена. „У уторак сам те видела у забавном парку на тобогану. Да то није мало опасно за твоје године?” иронично је питала. Писац је ћутао. „У сваком случају би требало да одеш до лекара.” приметила је бивша жена и додала: „Ђао, надам се да ти нисам покварила дан.” Писац је спустио слушалицу и осетио да је овај дан дефинитивно покварен. У радну собу није ни улазио (Петровић 1989б: 81).

Тривијалност свакодневног живота постепено се, према законима књижевне имагинације, преображава у причу. Петровић у кратку причу „Седам дана у животу писца”, у складу са поетиком метафикције, укључује још краћу причу сопственог књижевног јунака под називом „Тобоган”. Пишчева прича у причи подвлачи значај родног места човекове имагинације – човековог детињства – за списатељски позив. Књижевност се имагинацијом бори против јаве, па се тако у причи „Тобоган” бивши супружници осећају „као млади принчевски пар у пролећној краљевини” (Петровић 1989б: 81). Ову идеју Петровић ће развити у збирци *Острво и околне приче* (1996), а пре тога у причама „Шест листова смиља” из 1992. године (Петровић 1992) и „Расправа са Фернандом Магеланом или аутопоетика у облику дијалога” из 1994. године (Петровић 1994).

У раним причама Горана Петровића присутни су и трагови различитих, више или мање очекиваних, књижевних утицаја. У прву групу свакако спада употреба металеписе у духу Милорада Павића, која долази до изражаја у „Недовршеној причи за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком” из 1989. године, а кулминира у роману *Ситничарница „Код срећне руке”* из 2000. године. Петровићева кратка проза упућена је читатељки којој се дешава управо оно што се у причи казује. Млада жена очекује позив непознатог удварача, а читањем прекраћује време до овог „телефонског” сусрета.⁶ Рето-

⁶ Савремени технолошки мизансцен Петровићеве кратке прозе није случајан. Наратив Горана Петровића, речима Александра Јеркова, представља „оксиморонски поетички одговор на

ричко питање „има ли сврхе писати за такве читатељке” (Петровић 1989в: 15) имплицира незадовољство приповедача непажљивом публиком, али се убрзо преобраћа у своју супротност. Након што сопствену прозу назове „причицом”, а свој стваралачки поступак „пискарањем”, приповедач признаје да и сам прекраћује време чекајући телефонски позив читатељке. Петровићева симпатична кратка проза завршава се пишчевим позивом на искорак из текста, који неодољиво подсећа на завршетак *Хазарског речника* (1984) Милорада Павића. Паралела је утолико интересантнија што оба писца, према нашем мишљењу, нарушавају постмодернистичко начело текстуалности и крајње остварење сврхе књижевности проналазе изван текста самог. У „Завршној напомени о користи од овог речника” Павић позива читаоца и читатељку *Хазарског речника* да се заједно запуте у оно што је „вредније (...) од сваког читања” и на тај начин „склоп[е] у целину” пишчев роман (Павић 1996: 358). Горан Петровић, заузврат, предлаже да се писац и читатељка чују телефоном и на тај начин доврше „Недовршену причу за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком”:

Уосталом, још у наслову је обећан леп завршетак. Можда би за тако нешто било довољно да читатељка позове писца (или обрнуто)? када један од два телефона зазвони, читање и писање ће добити свој прави крај. У том случају – поетику ове приповести треба потражити у причи која би следила и од које имамо тек обећавајући почетак... (Петровић 1989в: 15).

Изразито занимљив траг Петровићеве лектире проналазимо у два кратким прозама под насловом „Извештаји о слабој постојаности границе између сна и јаве (I)” из 1990. године и „Извештаји (II) о јануару 1991.” из 1991. године. Петровићеве „извештаји”, који поетском реченицом и фантастичном природом намерно одступају од функционалног стила извештаја, садрже читав низ елемената који се могу довести у везу са романом *Опсада цркве Светог Спаса* (1997). У „извештајима” се помињу загонетни гости у туђим сновима (Петровић 1990а: 17), па и трговци са Запада који размењују „шарену робу за снове” у времену „копњења видика” (Петровић 1991: 27).⁷ „Извештаји (II) о јануару 1991.”, поврх тога, садрже и Петровићев дискре-

питања савременог света” (Јерков 2011: 146). Петровићеве приче супротстављају се логици информатичког доба. Оне су „повлашћени тренутак комуникације која је увек нешто више од одашиљања и примања поруке”, тачније „место на коме се човекова људскост реализује као идеал и као конкретан догађај” (Јерков 2011: 147).

⁷ Сусрет у сну представља лајтмотив и композиционо чвориште романа *Опсада цркве Светог Спаса*. У Петровићевом роману највише се тргује временом, премда Акционар Друштва за трговину годинама Новог доба тргује и сновиђењима (Петровић 1997а: 229). Мотив видика игра подједнако значајну улогу у Петровићевој књизи, те већ другог дана Сава убеђује васељенског патријарха и византијског цара да му дарују четири чудесна прозора речима: „Престона Никеја богата је прозорима. Византија још богатија. Без четири погледа неће *окопнити величина таквог видика*” (Петровић 1997а: 24 – курзив је наш). У савременом слоју Петровићевог романа зазиравања прозора и видика има јасну друштвенкритичку димензију, која се односи на сакривање и прекрајање актуелне стварности у име државних интереса (Петровић 1997а: 175). Исти мотив везује се за критику званичне пропаганде у „Извештајима (II) о јануару 1991.”: „Намножише се лажни видари. Шта ће вам прозори? – говорише. Бићете сигурнији, биће вам топлије, ако су мањи. Шта има и да гледате, када имате кутије са сликама” (Петровић 1991: 27).

тан омаж песнику са великим почетним словом „п”, који не може бити нико други до Васко Попа:

Још се почетком ове године зби да нас напусти Песник, вредан алхемичар, који је од месечине знао да прави слова, а од слова белутке – каменчиће које негде зову грал, а негде lapis exilis. Одлазак његов, мада тих, прочу се на све четири стране света, свуда где од песама праве коначишта.

Догоди се и да неки људи, тек тада, заноћише у његовом стиху. Мора ли тако – да се топлота открива пошто ватра мине? (Петровић 1991: 27)

Пажња коју је аутор циклуса „Белутак” посвећивао глечању песничког израза, позиција песника на међународној књижевној сцени, а поготово Попина наклоност према симболима из алхемије, налазе се у средишту Петровићевог „извештаја” из 1991. године. Алузија на Васка Попу утолико је извеснија што уводна реч у јануарском броју *Слова* главног и одговорног уредника Душана Стојића садржи белешку поводом песникове смрти (Стојић 1991: 2)⁸, а непосредно за „извештајем” Горана Петровића следе два текста посвећена Попином одласку у оквиру рубрике „In memoriam” (Васко Попа: песник и смрт 1991; Реброња 1991). „Извештаји (II) о јануару 1991.” омогућавају филолошку проверу важних типолошких сродности између песничке поетике Васка Поче и поетике приповедања Горана Петровића, које се тичу поетизације језика⁹, „надстварних” слика, поступка онеобичавања, а пре свега стваралачког и дубоко проживљеног односа према српском и византијском наслеђу.¹⁰

Традицијска изворишта прозе Горана Петровића могу се препознати у краткој причи „Човек није птица” из 1990. године. Петровићева приповест о Сатану и Кузми служи се реторичким и симболичким средствима средњовековне књижевности у тој мери да нас мора изненадити својим савременим хронотопом. Посреди је очито била пишчева интенција да изневери хоризонт очекивања читаоца, који постепено схвата да Кузма заправо ради у модерној канцеларији:

⁸ Повишени тон белешке унеколико подсећа на реторичко питање с краја приче Горана Петровића. Стојић такође реферише на „Песника” са великим почетним словом. Упоредити: „Умро је још један светац – Васко Попа. Умро је нечујно, као што је и живео за спољни свет. Пред поплавом ‘актуелнијих’ политичких збивања, у јавним мас-медијима његова смрт била је још нечујнија, готово се извињавајући што мора да буде објављена, што уопште скреће пажњу на себе. Да је могао, Песник Васко Попа би и своју смрт сакрио пред телевизијским камерама, само да око тога не буде превише буке, да не квари концепцију ТВ – дневника и замисао надобудног уредника главне – политичке – рубрике” (Стојић 1991: 2).

⁹ Драган Бошковић исписује лепе редове о Петровићевој потреби да истражи „лексички кристал” (Бошковић 2020: 12) и „валере речи” (Бошковић 2020: 14). Петровић у том смислу „приповеда језик а не фабулу” (Бошковић 2020: 17). Петровићева „проза се налази управо на тој ивици, на ивици, кажимо овако, где се нарација претвара у пиктурирацију, прича у слику, фабула у троп” (Бошковић 2020: 17). Посебну пажњу заслужују и музичка својства Петровићевог израза (Ђурић 2024: 331–333), која доприносе изградњи поетске атмосфере у Петровићевим причама.

¹⁰ Јана Алексић упоредила је Попин и Петровићев поступак реализације тропа или конкретизовања метафоре, који подразумева онеобичавање стварности (Алексић 2013: 285–286). Поготово када је реч о лексички аутора *Опсаде цркве Светог Спаса*, „паралеле са Попиним и Настасијевићевим трагањима нашег хришћанског и претхришћанског културног модела су несумњиве” (Алексић 2013: 286).

Боже, сажежи Сатана, јер је то његово дело. Боже, спржи га црног, да не гура људе у пропаст. Боже, уклони свог отпадника, далеко му био траг и смрад.

И не може другачије бити, него да је то било Сатаново дело. Јадни је Кузма сишао с ума. А био је миран, самотан и у сваку руку прав човек. Све је имао. Истина, женио се није, али мора да је тако и сам хтео. Цео је живот провео предано радећи. Ни словом се тај није жалио, камоли речју. Имао је да поједе и попије, управник га није мрзео, из вароши се није мицао, али је у њој за пристојна човека важио. Ничим се Кузма није истицао, осим тим да му је све потаман (Петровић 1990б: 34).

Дубље значење средњовековног књижевног наслеђа, па и књижевне имагинације у целини, у Петровићевој причи подразумева отпор према стварном животу, материјалистичком систему вредности и конформизму, којима савремени човек робује. Кузмин дух сели се у птицу, која са симса посматра некадашњег Кузму у канцеларији. Приказ Кузминог „губљења” разума, који је дословно одлетео у небо, приповедач пропраћа ироничним коментаром из перспективе становника вароши: „Једемо и пијемо, добро живимо, не летимо” (Петровић 1990б: 34).

Склоност младог писца према експериментисању са традицијом добро илуструје „Прилог историји вештина” из 1988. године. Петровићева прича састоји се из три одломака. Први одломак приказује чудновату судбину краља Ишраха и дворске луде Ашраха, који међусобно размењују душе „[у] данашњој покрајини Махараштла, али још у далеко доба, када је Индра био врховни бог, код моста што виси изнад меланхоличне реке” (Петровић 1988: 8). Други одломак бави се злокобним поступком извесног Павла Макаријевића, који смишља елабориран план да се усели у стан свог комшије у савременој Москви. Трећи одломак тиче се љубавне афере дубровачког племића Дамјана Гучетића с почетка 15. века, који заводи ћерку властелина Вука Бранковића „[у] близини Комарана” (Петровић 1988: 8). Пажњу тумача свакако привлаче Петровићеве стилске бравуре, попут исказа да је „у пољу (...) ницала дуга” (Петровић 1988: 8), премда је амбиција младог аутора да уведе и премости крупне хронолошке, жанровске, географске и традицијске разлике између сегмената истог текста можда била превелика. Није сасвим извесно да ли „Прилог историји вештина” представља једну или три приче. Мањак композиционог јединства настоји се надокнадити вишком мистериозних и фантастичних детаља у Павићевом духу, којима ће Петровић подарити аутентичну форму у својим романима. Својеврстан куриозум представља чињеница да се необична прича Горана Петровића нашла на истој страници *Ибарских новости* са фељтоном Јозе Петричевића поводом четрдесет пет година од оснивања Уједињеног савеза антифашистичке омладине Југославије. Подједнако занимљив, а из перспективе данашњег положаја Петровићеве прозе у српској књижевној историји, готово дирљив детаљ, представља кратка биографија писца, коју овде преносимо са свим штампарским грешкама из изворника:

Горан Петровић рођен је 1961. године у Краљеву. У родном граду живи и ради у Магнохому. Пише приче. а до сада је објављивао у многим листовима у часописима. Члан је књижевног клуба У Краљеву (Петровић 1988: 8).

Ране приче Горана Петровића садрже читав низ тематско-мотивских преокупација, поетичких поступака, метапоетичких ставова, књижевних утицаја и традицијских упоришта карактеристичних за једног од најзначајнијих српских писаца с краја 20. и почетка 21. века. Ови занемарени прозни фрагменти, штампани на страницама краљевачке периодике, пружају јединствен увид у књижевни развој аутора чувених романа *Опсада цркве Светог Спаса* (1997) и *Ситничарница „Код срећне руке“* (2000), бацају посебно светло на генезу збирки приповедака *Острво и околне приче* (1996), *Ближњи* (2002) и *Разлике* (2006), а можда најпре потврђују тачност литерарне „Епистоле“, коју је писац посветио свом родном граду:

Краљево је састајалиште правих улица. Стога обилује раскрсницама. Ко год да је тако замислио, добро је хтео – раскрснице су места где путници застану да одморе, да размене повести, или им се ту, једноставно, из недара и бисага, као просо, прича сама од себе проспе.

Град је у своме средишту имао вагу где се могла измерити стварна тежина сваке речи. Тако се могло утврдити да је нека прословљена гомила олака – нема у њој ни колико да дочекаш сутра. Други се пут, од једне једине речи – могло прехранити мноштво судбина. Вага је доцније уклоњена, али од тачности речи и даље зависи величина сваког, појединачног живота (Петровић 1996б: 127–128).

По својим поетичким одликама, нарочито „буквализацији тропа“ (уп. Алексић 2013: 284–286), Петровићева „Епистола“ надовезује се на збирку *Острво и околне приче*. Посланица неименованог „састављача прилога“ (Петровић 1996б: 128) у исти мах представља парадоксални претекст (у времену изван приче) и наставак (у времену приче) кратке прозе „На спруду“, коју ће Петровић објавити 1997. године, а са изменама и допунама укључити у збирку *Ближњи* (Петровић 2002: 71–80).¹¹ Ако јунак приче „На спруду“ попуњава маргине другог издања Просветине *Мале енциклопедије* из 1959. године „надахнути[м] опаск[ама]“ (Петровић 1997б: 94), састављач „Епистоле“ надопуњује четврто издање исте књиге блиставом белешком о Краљеву. Узбудљива интертекстуална и метапоетичка размена између поступака писца и поступака јунака подвлачи важност коју је књижевни отисак људског живота имао за Горана Петровића, као мера вредности и залог трајања човековог искуства.

ИЗВОРИ

Петровић 1983а: Г. Петровић, Мало соли, Краљево: *Октобар* XVIII (октобар), 4.

Петровић 1983б: Г. Петровић, Возни ред, Краљево: *Повеља* XIII/45/4, 15–20.

¹¹ Парадокс би се можда могао разрешити познавањем хронологије настајања Петровићевих двају текстова. Прича „На спруду“, премда објављена 1997. године, потиче са Тринаестих књижевних сусрета „Савремена српска проза“, који су одржани у Трстенику 8. и 9. новембра 1996. године. Пишчева „Епистола“ објављена је у последњем двоброју *Повеље* за 1996. годину (уп. Вукићевић 2001: 5), који је лако могао бити штампан почетком 1997. године.

- Петровић 1984:** Г. Петровић, Листови Данила Кастратовића, Краљево: *Повеља* XIV/49/4, 19–24.
- Петровић 1988:** Г. Петровић, Прилог историји вештина, Краљево: *Ибарске новости* XLI/1831 (15. септембар), 8.
- Петровић 1989а:** Г. Петровић, *Савети за лакши живот: роман уз кафу*, Београд: Књижевна омладина Србије, 1989.
- Петровић 1989б:** Г. Петровић, Седам дана у животу писца, Краљево: *Повеља* XIX/1–2, 80–82.
- Петровић 1989в:** Г. Петровић, Недовршена прича за читатељке са лепим крајем и још лепшим почетком, Краљево: *Октобар* XXIV (октобар), 4.
- Петровић 1990а:** Г. Петровић, Извештаји о слабој постојаности границе између сна и јаве (I), Краљево: *Слово* I/1 (децембар), 17.
- Петровић 1990б:** Г. Петровић, Човек није птица, Краљево: *Повеља* XX/1–2, 34.
- Петровић 1991:** Г. Петровић, Извештаји (II) о јануару 1991. Краљево: *Слово* II/2 (јануар), 27.
- Петровић 1992:** Г. Петровић, Шест листова смиља, Краљево: *Повеља* XXII/1–2, 14–16.
- Петровић 1994:** Г. Петровић, Расправа са Фернандом Магеланом или ауто-поетика у облику дијалога, Краљево: *Повеља* XXIV/1–2, 32–34.
- Петровић 1995:** Г. Петровић, Трећи дан, Краљево: *Повеља* XXV/4, 3–9.
- Петровић 1996а:** Г. Петровић, *Острво и околне приче*, Београд: Просвета.
- Петровић 1996б:** [Г. Петровић], Епистола, Краљево: *Повеља* XXVI/2–3, 127–128.
- Петровић 1997а:** Г. Петровић, *Опсада цркве Светог Спаса*, Београд: Народна књига; Алфа.
- Петровић 1997б:** Г. Петровић, На спруду, у: В. Вукашиновић (ур.), *Савремена српска проза: зборник бр. 9*, [Зборник Тринаестих књижевних сусрета „Савремена српска проза”, 8–9. новембар 1996.], Трстеник: Народна библиотека „Јефимија”; Културно-просветна заједница Трстеник, 93–97.
- Петровић 2002:** Г. Петровић, *Ближњи*, Београд: Народна књига; Алфа.
- Петровић 2006:** Г. Петровић, *Разлике*, Београд: Политика; Народна књига.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексић 2013:** Ј. Алексић, *Опседнута прича: поетика романа Горана Петровића*, Београд: Службени гласник.
- Бошковић 2020:** Д. Бошковић, Мала, једнодневна, на температури од 37 степени, медитација Драгана Бошковића о поетици Горана Петровића, у: М. Ковачевић (ур.), *Књижевно стваралаштво Горана Петровића: радови са научног скупа Књижевно стваралаштво Горана Петровића, одржаног 7. и 8. јула 2019. године у Андрићграду*, Андрићград: Андрићев институт, 11–22.
- Вранеш 2024:** Б. Вранеш, Прва прича Горана Петровића, Београд: *Свеске Задужбине Иве Андрића* XLIII/41 (октобар), 321–325.

- Вукићевић 2000:** Д. Вукићевић, *Библиографија прилога у краљевачкој књижевној периодици: књ. 1: Освит, Октобар, Слово*, Краљево: Народна библиотека „Радослав Веснић”.
- Вукићевић 2001:** Д. Вукићевић, *Библиографија прилога у краљевачкој књижевној периодици: књ. 2: Повеља*, Краљево: Народна библиотека „Радослав Веснић”.
- Вукотић 2005:** Б. Вукотић, Селективна библиографија Горана Петровића, у: В. Вукашиновић (ур.), *Савремена српска проза: зборник број 17*, [Књижевни портрет Горана Петровића: Српски песници као приповедачи], Трстеник: Народна библиотека „Јефимија”; Културно просветна заједница Трстеник, 37–83.
- Васко Попа: песник и смрт 1991:** Васко Попа: песник и смрт, Краљево: Слово II/2 (јануар), 28–29.
- Вучковић 1989:** В. Вучковић, Допринос проучавању прошлости Краљева и околине [*Наша прошлост, бр. 4, Народни музеј – Историјски архив, Краљево, 1989*], Краљево: Повеља XIX/3–4, 104–105.
- Ђурић 2024:** М. Ђурић, Немерљиви аршини приче Горана Петровића, Београд: *Свеске Задужбине Иве Андрића* XLIII/41 (октобар), 327–333.
- Јерков 2011:** А. Јерков, Има ли још негде некога?, у: Г. Петровић, *Породичне сторије*, Београд: Моно и Мањана, 133–148.
- Ковачевић 1996:** Н. Ковачевић, Месец над тепсијом [Горан Петровић: *Острво и околне приче*, Просвета, Београд 1996.], Краљево: Повеља XXVI/2–3, 111–114.
- Пржуљ 2020:** Ж. Пржуљ, Кратка проза Горана Петровића, у: М. Ковачевић (ур.), *Књижевно стваралаштво Горана Петровића: радови са научног скупа Књижевно стваралаштво Горана Петровића, одржаног 7. и 8. јула 2019. године у Андрићграду*, Андрићград: Андрићев институт, 79–101.
- Ракитић 1989:** С. Ракитић, Именовање света: скица за портрет Бранка В. Радичевића, Краљево: Повеља XIX/3–4, 24–29.
- Реброња 1991:** И. Реброња, *Ноттаге за Васка Попу*: обично осам ногу има, Краљево: Слово II/2 (јануар), 29.
- Симовић 1991:** Љ. Симовић, Никако по цену ликовног квалитета [Поводом традиционалног салона *Краљевачки ликовни ствараоци '91* у Господар Васином конуку, 26. новембар – 8. децембар 1991.], Краљево: Повеља XXI/1–2, 106–107.
- Симовић 1992:** Љ. Симовић, Од Нојевог ковчега до праха [Милан Сташевић, *графике и слике*, Уметничка галерија Арт пројект Краљево, јануар 1993. година], Краљево: Повеља XXII/3–4, 109–110.
- Стојић 1991:** Д. Стојић, Слово... О међувремену, Краљево: Слово II/2 (јануар), 2.
- Хроника културних акција у Краљеву 1983:** Хроника културних акција у Краљеву, Краљево: Повеља XIII/45/4, 155–163.

Branko M. Vraneš

GORAN PETROVIĆ'S EARLY STORIES IN KRALJEVO'S PERIODICALS

Summary

Kraljevo's periodicals play an important role in the literary evolution of Goran Petrović. In Kraljevo's literary magazines *Oktobar*, *Slovo* and *Povelja*, as well as the literary column of the newspaper *Ibarske novosti*, in the 1980s and the beginning of 1990s, Petrović published several short stories, which did not become part of his collections of prose fiction and novels. These include "Malo soli" (1983), "Vozni red" (1983), "Listovi Danila Kastratovića" (1984), "Prilog istoriji veština" (1988), „Sedam dana u životu pisca" (1989), "Nedovršena priča za čitateljke sa lepim krajem i još lepšim početkom" (1989), "Izveštaji o slaboj postojanosti granice između sna i jave (I)" (1990), "Čovek nije ptica" (1990), "Izveštaji (II) o januaru 1991." (1991). The author referred to these and other "early works" in the story "Pronađi i zaokruži", that opens his award-winning collection of short stories *Razlike* from 2006. Goran Petrović's early stories therefore bear a double, genetic and poetic significance, which they owe to their position in this author's literary development and narrative.

Keywords: Goran Petrović (1961–2024), *Razlike* (2006), *Oktobar*, *Slovo*, *Povelja*, *Ibarske novosti* short story, periodicals, Kraljevo.